

Semnificațiile Domeniilor Coroanei la momentul înființării lor în consolidarea regalității românești

Suzana Bodale

Keywords: *Kingdom of Romania; Crown Domains; King Carol I; I. C. Brătianu; Titu Maiorescu*

Se observă o preocupare constantă din partea guvernanților români de a face ca actul proclamării Regatului României să se imprime în sfera relațiilor politice și a mentalului colectiv. De asemenea, s-a înțeles și faptul că o Casă Regală bogată este una puternică, prestigioasă și, de aceea, s-au luat măsuri pentru îmbunătățirea bazei materiale a acesteia. Este evident faptul că pentru populație mai impresionantă au fost serbările încoronării decât semnificația politică a actului de la 14/26 martie 1881, care a trecut mult mai puțin observat. Se pune, astfel, problema completării semnificațiilor trecerii la regalitate, o realitate nou născută pentru spațiul românesc.

Cea mai vizibilă schimbare apare în planul relațiilor internaționale, acolo unde statele și reprezentanții lor diplomatici aveau poziții bine stabilite, după titluri și ranguri reglementate încă de la începutul secolului al XIX-lea, de la Congresul de la Viena. Așadar, în actele diplomatice se face imediat trecerea la formulele de adresare “Sire” sau “*Votre Majesté*”, iar, împreună cu notificările actului proclamării, se trimit la București reprezentanți diplomatici dintr-o clasă superioară, a doua¹, adică trimiși extraordinari și miniștri plenipotențiar².

Pe plan intern, însă, *Legea Domeniilor Coroanei*, venită din inițiativa Parlamentului și votată pe 5 iunie 1884, a avut cea mai importantă contribuție la consolidarea noului statut. Interesant este că ideea a apărut odată cu proclamarea Regatului, când un grup de parlamentari liberali a elaborat un proiect de lege în acest sens³. Acțiunea era văzută ca o consecință logică a trecerii la regalitate și a creării unei baze solide a acesteia și a fost enunțată de Carol I într-o scrisoare către tatăl său, Carol Anton, din 28 ianuarie/9 februarie 1882: “În actuala sesiune a Camerelor se va pune în discuție chestiunea Domeniilor Coroanei prin care lista civilă va primi o sporire indirectă. Las problema în întregime pe seama miniștrilor mei fără a exprima vreo dorință.”⁴

Se observă modestia regelui, care nu emite vreo pretenție, dar și seninătatea și liniștea cu care așteaptă actul, care, din păcate, au fost infirmate de succesiunea

¹ Gheorghe Cliveti, *Suveranitate și “titluri princiare” în raporturile interstatale moderne*, în *Slujind-o pe Clio. In honorem Dumitru Vitcu* (coord. Mihai Iacobescu & Gheorghe Cliveti & Dinu Balan), Iași 2010, p. 682.

² “Românul”, 8 aprilie 1881, p. 2.

³ Narcisa Maria Mitu, *Domeniile Coroanei Regale (1884-1948)*, Craiova 2011, p. 20.

⁴ Sorin Cristescu, *Carol I. Corespondența personală (1878-1912)*, București 2005, p. 117, doc. 42.

evenimentelor. Astfel, din noiembrie 1882, regele nota către sora sa, Maria de Flandra: "Curtea noastră trebuie neapărat din nou reconstituită, dar până în februarie nu va fi cazul. Mai întâi trebuie reglementată chestiunea Domeniilor Coroanei."⁵ Este evident faptul că regele încă nu se aștepta la o tergiversare de prea lungă durată a problemei Domeniilor Coroanei, pe care miza pentru nevoi curente, precum cea menționată mai sus.

Proiectul s-a concretizat abia în 1884, iar de la unul dintre autorii ei, A. Papadopol-Calimach, au rămas, în manuscris⁶, câteva considerații asupra lui, care ajută să se înțeleagă motivele care au impus inițiativa, dar, mai ales, contextul intern agitat, susținut de opziție, care a dus la amânări succesive ale acesteia. Astfel, Papadopol-Calimach notează că apariția Regatului necesită și crearea unui domeniu al Coroanei, deoarece "acestei instituțiuni naționale trebuia neapărat a i se da mijloace de a-și spori strălucirea"⁷. De asemenea, același personaj notează cu tristețe atitudinea ostilă a opoziției care a încercat să inflameze spiritul public. Discutăm, în cazul de față, atât despre manifestarea politicianismului vremii, când opoziția blamează puternic acte cărora nu le mai găsește neajunsuri după ce ajunge la putere, cât și despre existența unor interese particulare, cum ar fi cazul Bisericii Ortodoxe Române. Subit, aceasta se manifestă împotriva includerii în domeniile Coroanei a unor teritorii pe care se află schituri sau mănăstirii⁸. În acest sens, se face apel la un arsenal întreg de contraargumente, unele de fond, altele bizare, dacă se face raportarea la finalul secolului al XIX-lea. Astfel, s-a invocat o veche carte de la Matei Basarab, pentru a se demonstra că nimeni nu are voie să se atingă de acele pământuri. Papadopol-Calimach o identifică cu ajutorul *Uricarului* lui T. Codrescu, tomul V, p. 157-166 și dovedește că hrisovul de la Matei Basarab a fost publicat trunchiat, prezentându-se doar blestemul, nu și conținutul, lipsind, oricum, trimiterea bibliografică⁹. Sub nicio formă, apelul la vechile hrisoave nu mai poate fi luat în considerare ca argument juridic, după ce s-a trecut prin epoca închinării, iar, ulterior, a secularizării averilor lor. Se produsese deja multe schimbări în statutul lor juridic ca să mai conteze un document medieval. Este evidentă aici dorința Bisericii Ortodoxe Române de a nu pierde din influența sa asupra acestor lăcașe de cult, cu toate că, multe fiind aflate în paragină, au fost reabilitate prin grija Coroanei sub a căror administrare au intrat. De aceea, se folosește practic partea cea mai de impact emoțional a documentului respectiv, blestemul, cu scopul evident de a crea o anumită impresie în rândul cititorilor. El era "pentru toți cei care ar primi vreodată de bune și ar închina din nou la mănăstiri din țări străine, mănăstirile țării cu moșiile lor". Impresia era cu atât mai puternică cu cât actul fusese confirmat de patriarhul ecumenic și de Sinodul din Constantinopol, din 1641. Toate acestea ating apogeul când senatorii, deputații, regele, miniștrii, ba chiar mitropolitul și episcopii

⁵ *Ibidem*, p. 138, doc. 56.

⁶ Biblioteca Academiei Române-București, colecția Manuscrise, Ms. ro. nr. 929: A. Papadopol-Calimach, *Domeniul Coroanei*, în *Scieri diverse*, f. 457 ș. u.

⁷ *Ibidem*, f. 457.

⁸ Se invocă mănăstirile și schiturile de la Tismana, Argeș, Bistrița, Govora, Dealul, Snagov, Cotmeana, Mîslea, Bolintin, Câmpulung (Muscel), Brâncoveni, Sadova, Amota, Gura-Motrului, Potopul, Nucetul ș. a. (*Ibidem*, f. 462).

⁹ *Ibidem*, f. 461.

sunt blestemați să ajungă în fundul iadului dacă vor fi încuviințat încălcarea amintitului document¹⁰. Papadopol-Calimach argumentează că respectivele moșii nici nu s-au dăruit, nici nu s-au înstrăinat¹¹, deoarece acestea sunt inalienabile și imprescriptibile, Coroana este imaginea suveranității țării, iar domeniile ei reprezintă “o instituțiune națională, așa am propus-o, așa am înțeles-o, așa au votat-o Corpurile Legiuitoare și așa a sancționat-o Regele”.¹² Același mai adaugă că “domeniul Coroanei este o legătură mai mult între Pământul acesta și Monarhie-și această instituție o găsim în zilele bătrâne ale Țării. Ea este o legătură mai mult între popor și Rege, într-o țară de plugari și de viteji”.¹³ Din cele scrise, reiese clar că s-a dorit sublinierea acestei legături, dintre dinastia de Hohenzollern și români, mai mult decât îmbogățirea Casei Regale, fără a fi nesocotit și elementul acesta. De altfel, sunt cunoscute refuzurile permanente ale lui Carol de a se cheltui bani pentru iluminarea orașelor de 10 Mai, în special la începutul domniei¹⁴, de reducere a sumelor propuse în lista civilă, toate acestea fiind dublate de dăruirea unor importante sume de bani din averea personală pentru sărmani¹⁵, calamități, școli, publicarea unor lucrări de o certă valoare sau cu un mare impact didactic, iar enumerarea ar putea continua. Ar fi nefirească, așadar, o schimbare de atitudine, în sensul manifestării unei dorințe de agonisire din partea acesteia, iar, în cazul de față, nu este nici vorba despre încercările unor politicieni de a-l flata pe rege, ci de “a împământeni” dinastia, de a-i crea rădăcini legitime, prin conturarea unui statut asemănător, cel puțin la nivel de imagine, cu cel al vechilor domnitori români. De asemenea, era o lege care apropia și mai mult condiția Casei Regale din România de cele din Europa, domeniul fiind practic un alt element component al regalității.

Alți oponenți au afirmat că s-a încălcat art. 94 din Constituția vremii, pentru că s-a schimbat lista civilă printr-o lege ordinară. Ei considerau că era suficientă sporirea listei civile prin votul unei Constituante *ad hoc*, nu al unor Camere obișnuite¹⁶.

Astfel, autorul prezentului manuscris definește, mai întâi, termenii, precizând că **lista civilă** se fixează la începutul fiecărui an, pe când, în mod normal, **domeniul regal** era deja constituit demult. Din punctul nostru de vedere, specificul situației românești a fost principalul motiv pentru care au apărut atâtea controverse pe marginea acestei legi. În spațiul românesc, nu exista o continuitate a dinastiei de Hohenzollern, ea nu posedă niciun domeniu vechi în țară. Așadar, s-a încercat aducerea la același numitor a statutului Casei regale cu cele din Occident, printr-o inversare a momentelor apariției celor două realități. Așadar, mai întâi, ani la rând, s-au fixat listele civile, apoi, ca o consolidare a regalității, “deoarece poziția, relațiile și cheltuielile s-au schimbat față de perioada Principatului sau chiar de acela al anului 1866”¹⁷, s-a fixat și legitimat domeniul Coroanei. La nord de Dunăre, fenomenul constituirii domeniului Coroanei nu s-a manifestat într-un mod clasic ca în Occident, unde, în jurul domeniului familiei

¹⁰ *Ibidem*, f. 457.

¹¹ *Ibidem*, f. 459.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, f. 460.

¹⁴ “Românul”, 10 mai 1881, p. 1.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ A. Papadopol-Calimach. *op. cit.*, f. 457.

¹⁷ *Ibidem*, f. 506.

regale, s-au cristalizat celelalte teritorii. La români, această realitate a fost practic refăcută, prin puterea legii din 1884. De aceea, domeniul regal recunoscut pentru regele Carol nu este unul compact și nu are un centru de propagare a autorității ulterioare. Dimpotrivă, la baza constituirii sale au stat motive dintre cele mai diverse, trebuind să se țină cont de statutul juridic al acelor teritorii, de potențialul lor, de răspândirea acestora în teritoriu. De multe ori, autoritatea domeniului nu s-a putut răspândi decât asupra unei părți a unei comune, deoarece statul nu o avea în proprietate în întregime. Mai observăm predilecția pentru zonele împădurite, care se bucurau de o bună amenajare și de o exploatare sistematică. De asemenea, lesne de înțeles este și concentrarea din jurul Bucureștiului și din Prahova (capitala și zona Peleşului), iar câteva domenii sunt alese și din teritoriul Moldovei, încercându-se să se dea o simbolică granițelor domeniului regal, deoarece suveranul domnea peste ambele maluri ale Milcovului. Interesantă este lipsa din componența domeniului a vreunei localități dobrogene. Se pot lua în considerare și specificul zonei, dar și mentalitatea politică, acest teritoriu fiind văzut ca unul anexat în granițele statului. Toate celelalte teritorii au fost des vizitate de Carol, ele fiind, îndrăznim să afirmăm, aproape de sufletul lui și de ceea ce părăsise de acasă.

Mai mult, o altă diferență este aceea că lista civilă ținea de Parlament, fiind votată de acesta, pe când domeniul Coroanei e independent de el, fiind administrat direct de către rege, printr-un ministru al său¹⁸. De aceea, este clar că nu putea fi gândit ca o parte a listei civile și că o schimbare a legii privitoare la reglementarea acestuia nu rezolva problema. Papadopol-Calimach mai aduce și argumente de context istoric, amintind că era în tradiția domnilor și a doamnelor noastre de a administra domenii, așadar, ar fi normal ca regele Carol să dețină aceleași drepturi. Era un argument și în favoarea creării acelei linii de continuitate cu tradiția medievală, cu putere de simbol, care trebuia să mărească popularitatea dinastiei și să o înrădăcineze.

Un ultim set de argumente folosit de co-autorul *Legii Domeniilor Coroanei* se referă la cuantumul listei civile, fixată la 3,2 milioane de lei, la nivelul anului 1866¹⁹, o valoare care corespunde cu sumele folosite de domnii români la nivelul anului 1847²⁰. Se estimează, astfel, că este relativ puțin, deoarece lista civilă trebuie să fie proporțională cu cea a veniturilor țării, care erau în 1884 în cuantum de 130.269.433 lei noi²¹. Se accentuează, astfel, asupra pretențiilor modeste ale Casei Regale și asupra capacității economice sporite a statului, capabil să suporte o creștere a valorii listei civile sau înființarea unui domeniu al Coroanei.

Aceste considerații sunt o imagine a controverselor care au însoțit votarea legii. Însuși Carol recunoaște că inițiativa a avut un parcurs sinuos și își manifestă, în câteva ocazii, îngrijorarea și surprinderea. Susținem cu certitudine că se plănuse, într-un cerc restrâns, elaborarea unei legi a Domeniilor Coroanei, care să fie supusă dezbaterilor Adunării Constituante. Observăm, prin urmare, că încă de la mijlocul lunii mai 1884, Carol aștepta știri în legătură cu aceasta, pentru că a notat pe 14/26 mai, în

¹⁸ *Ibidem*, f. 478.

¹⁹ *Ibidem*, f. 488.

²⁰ *Ibidem*, f. 503.

²¹ *Ibidem*, f. 505.

jurnal că “(Ion) Câmpineanu nu spune nici o vorbă despre domenii care, deocamdată, nu au fost supuse discuției”²².

Interesantă este și alegerea momentului. Probabil, s-a considerat, pe de o parte, că statul poate susține constituirea acestui domeniu, care trebuia să întărească prestigiul monarhiei, dar, pe de altă parte, legea s-a dorit a fi și încărcată de simboluri, deoarece schimbarea era consacrată de o Constituantă²³. De asemenea, s-a conștientizat existența unei opoziții, pentru că s-a luat decizia de a se aștepta până la încheierea revizuirilor și de a se căuta de către guvern susținere, inclusiv în rândul “junimiștilor”. În acest sens, s-au purtat, probabil, discuțiile dintre I. C. Brătianu și rege din 19/31 mai 1884²⁴, imediat după încheierea discuțiilor despre revizuire. Din aceleași motive, suveranul nota că este dezamăgit de plecarea lui Ion Câmpineanu în concediu, înainte de a fi votată legea²⁵ și că “Problema domeniilor trenează într-un mod nedemn. De patru ori în șase săptămâni mi-au spus miniștrii că deputații vor lua inițiativa. Și-au luat avânt dar n-au fost gata pentru săritură.”²⁶ Încă din data de 30 mai/11 iunie, D. A. Sturza îi prezintă lui Carol lista cu Domeniile Coroanei, care “urmează să fie votate mâine în Cameră”²⁷. Se remarcă, evident, că nu s-a împlinit votul pe data de 1 iunie 1884. Dimpotrivă, opoziția politică și publică s-a amplificat. Astfel, regele notează fugitiv, în data de 31 mai/12 iunie 1884, în *Jurnal*, că “Domeniile nu au ajuns încă în Cameră”²⁸. Observăm îngrijorarea suveranului, care nu are obiceiul de a nota în jurnalul său decât ceea ce s-a petrecut în realitate. Nu sunt, în mod obișnuit, decât foarte puține comentarii, așadar această mențiune este o excepție. Mai mult, comentariile despre parcursul urmat de proiect continuă și în zilele următoare, iarăși ca o certitudine a interesului regelui pentru această lege. Așadar, pe 1/13 iunie 1884, D. A. Sturza, îi prezintă încă o dată lista domeniilor, “care urmează să fie votate deseară într-o adunare preliminară”²⁹.

Putem presupune că s-au făcut câteva corecturi la varianta inițială, care nu se cunoaște. Interesantă este și încercarea de a se introduce proiectul într-o adunare preliminară. Deci, se lucra la prezentarea sa în fața Adunării, într-un mod discret, tocmai deoarece exista o reală opoziție și pentru că nu se dorea ivirea unor discuții negative în plen, care ar fi afectat prestigiul regelui, mai ales în contextul evenimentelor din Transilvania și al manifestărilor din țară. Se încercau practic, prin tatonare, acele manevre politice care să ducă la un vot sigur, fără dezbateri tumultuoase. În ziua de 2/14 iunie, generalul Lecca îl informează pe Carol că proiectul a trecut de adunarea preliminară, fiind semnat de 30 de deputați. Foarte puțini, nici jumătate,

²² Carol I al României. *Jurnal*, I: 1881-1887 (ed. Vasile Docea), Iași 2007, p. 300.

²³ Prin revizuirile din 1884, se modifică articolul 1. fiind menționat și noul titlu al statului și teritoriul Dobrogei peste care își extinde expansiunea, după cum urmează: “Art. 1. Regatul României cu județele sale din dreapta Dunării constituie un singur Stat indivizibil”. (*Codul general al României. Codurile și legile uzuale în vigoare 1860-1903*, I, p. 8).

²⁴ Carol I, *op. cit.*, p. 301.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ S. Cristescu, *op. cit.*, p. 176, doc. 86.

²⁷ Carol I, *op. cit.*, p. 303-304.

²⁸ *Ibidem*, p. 304.

²⁹ *Ibidem*.

opinăm noi. De asemenea, urma ca în aceeași zi, proiectul să fie votat de Cameră. Totuși, șeful statului scrie că "Domeniile nu pot fi supuse votului, deoarece există un curent împotriva"³⁰. O frază asemănătoare apare și în ziua următoare: "Proiectul Domeniilor nu a putut fi supus nici de data aceasta Camerei, din cauza opoziției, care îl atacă puternic"³¹. Apoi, notițele continuă: "Seara din nou adunare pentru problema domeniilor, Senatul este pentru, în Cameră doar 30 de deputați, ceilalți nu vor să semneze [n. n., în proiectul propus în adunarea preliminară de generalul Lecca, cu o zi înainte], iar câțiva vor să-și dea demisia, dacă se impune votul"³². De abia după încă o zi, după mai multe discuții între deputați, Sturza s-a putut înființa la rege pentru a-l anunța că este de părere că legea nu va întâmpina greutăți³³. Într-adevăr, tot atunci, au urmat dezbaterile, mai întâi, în ședință secretă, apoi într-una publică. Regele a mai scris că "Vizanti a citit propunerea semnată de 30 de deputați, care a intrat îndată în dezbaterile secțiunii, unde Ganea este raportor. Măine urmează să fie votată. Majoritatea este asigurată"³⁴. În consecință, în data de 5/17 iunie 1884, legea trece în Cameră³⁵, remarcându-se discursul favorabil al lui Titu Maiorescu, așa cum nota și Carol: "Maiorescu a vorbit foarte bine pentru. Brătianu a fost foarte energic și priceput în întreaga afacere"³⁶. Remarcăm laudele aduse președintelui Consiliului de Miniștri, care subliniază combinațiile politice duse cu dibăcie pentru a convinge Camera.

În final, regele a considerat că Parlamentul a văzut în acest vot "o manifestare dinastică și cu această ocazie au fost ținute cuvântări frumoase, chiar măgulitoare" pentru el, după cum singur le cataloghează, și doar "Presa de opoziție nu s-a putut abține din nefericire să murdărească actul de demnitate prin care țara legală a vrut să se arate recunoscătoare față de capul statului"³⁷.

După părerea noastră, câștigarea lui Maiorescu de partea băncii ministeriale are mai multe semnificații. Astfel, o dată, acesta a avut un discurs excepțional, ("Sărutat de Brătianu și de alții"³⁸) bazat pe o argumentație logică, ce a combinat justificările de ordin istoric, cu cele de ordin moral, care, cu siguranță, au constituit o reală susținere pentru proiect. O dovadă în plus a fost și prânzul politic pe care l-a luat în compania unor colegi, în data de 3/15 iunie 1884, după cum nota chiar Maiorescu: "La prânz, Cozadini, Th. Rosetti, Gane. Politică. Greutăți din cauza dotației Coroanei"³⁹. Apoi, discursul și părerile susținute au fost o adevărată declarație a independenței "junimii" politice. De la început, oratorul se simte dator să își argumenteze poziția în sală, diferită de cea a Partidului Conservator, prin aceea că

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, p. 305.

³⁵ "Ora 6 1/2. venit prefectul Poliției, care îmi comunică votul: 76 pentru, 11 împotriva, 4 abțineri [...]. Legea intră în vigoare la 1 octombrie. Ionescu, desigur, împotriva [...] Chițu slab" (*Ibidem*, p. 305).

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ S. Cristescu, *op. cit.*, p. 184, doc. 90.

³⁸ Titu Maiorescu, *Însemnări zilnice*, II: 1881-1886, București [1939], p. 300.

³⁹ *Ibidem*.

acționează în baza principiilor conservatoare și monarhice și că nu este prima dată când conservatorii au inițiativă în privința dotațiunilor Coroanei, reamintind proiectul de lege, din 1870, prin care se propunea o dotație anuală pentru Elisabeta de 300.000 lei noi⁴⁰. Se subliniau, în felul acesta, loialitatea și preocuparea conservatorilor pentru astfel de proiecte. De asemenea, se analizează implicațiile respingerii de către Camera a proiectului, afirmând că, prin introducerea regalității la 1881, s-a făcut începutul unei noi domnii, mai prestigioasă decât cea din 1866, care, impune de la sine, chiar fixarea unei noi liste civile, dacă ar fi să se preia sintagma din Constituție. Toate acestea trebuie să întărească monarhia românească, mai ales pentru că țării noastre îi revine, grație numărului foarte mare de tineri formați în Occident, o misiune civilizatoare în Orientul Europei⁴¹. Argumentația se construiește pas cu pas, se amintește că regalitatea este o consacrare pe plan extern a independenței, că nu se cade să ne încurcăm singuri în termeni procedurali, legați de denumirea corectă precum **listă civilă sporită sau domenii ale Coroanei**. Ulterior, se readuce aminte contribuția personală a lui Carol la câștigarea războiului de la sudul Dunării, ceea ce îl îndreptățește a fi beneficiarul acestui domeniu, deoarece, principala consecință este că România a început să aibă o oarecare importanță în Europa și, prin urmare, trebuie “să dăm Regatului nostru mijloacele materiale pentru a-și accentua prestigiul exterior, conform creșterii importanței sale”⁴². Maiorescu punctează și când întoarce sensul cuvintelor lui N. Ionescu, care a rostit că “virtutea e ceea ce dă adevăratul prestigiu și că mărnimia, înțelepciunea, exemplele proprii, ce le-a dat și dă Regele sunt adevăratul lui prestigiu”, deoarece spune că toate aceste calități sunt deja ale lui Carol, punându-se întrebarea, românii și, în speță, Parlamentul ce pot oferi suveranului lor⁴³. Cu alte cuvinte, România se cuvine să prețuiască un rege bun și să își respecte rangul politic în arena internațională. Iar concluzia este categorică: “Ei, bine, presupuneți că ați refuzat-o [n. n., propunerea pentru proiectul de lege]. Aceasta ar avea următoarea înțelegere: Am făcut independența, am făcut Regatul, Europa a recunoscut acest Regat independent, s-a făcut o propunere în favoarea acestui Regat, introdus în fața Europei, ca să i se dea un mai mare prestigiu, proporțional cu celelalte monarhii; noi la această propunere, noi Camera, care am făcut Regatul, care am arătat că prin acest Regat voim să ne afirmăm ceva mai mari decât eram înainte, refuzăm această propunere și dăm noi înșine, dinăuntru, o lovire prestigiului, cu care voim să ne prezentăm în afară. Ei bine, ce voiți să mai însemnăm pe această cale în străinătate? Și dacă slăbim vaza monarhului nostru în străinătate, cum să ne susținem aspirările noastre legitime și progresul în viitor?”⁴⁴

La puțină vreme, în data de 6/18 iunie 1884, un vot aprobator a dat și Senatul⁴⁵, constituindu-se, începând cu 1/13 octombrie 1884, Domeniul Coroanei,

⁴⁰ Idem, *Discursuri parlamentare cu privire asupra dezvoltării politice a României sub domnia lui Carol I*, III: 1881-1888, București 1899, p. 310-312.

⁴¹ *Ibidem*, p. 314-316.

⁴² *Ibidem*, p. 317.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 318.

⁴⁵ Au fost 43 de voturi pentru, cinci împotriva și două abțineri. Raportorul a fost D. A. Sturza și s-a impus discursul lui I. C. Brătianu (Carol I, *op. cit.*, p. 305).

alcătuit din 12 moșii (Bicazul din județul Neamț, Borca⁴⁶ din județul Suceava, Clăbucetul Taurului și Muntele Caraiman din județul Prahova, Cociocul din județul Ilfov, Dobrovățul din județul Vaslui (azi. Iași), Domnița din județul Râmnicu Sărat, Gherghița⁴⁷ din județul Prahova, Mălini din județul Suceava, Rușetul⁴⁸ din județul Brăila, Sabașa⁴⁹ și Fărcașa⁵⁰ din județul Suceava, Sadova din județul Dolj și Segarcea⁵¹ din județul Dolj). Moșiile domeniului însumau, aproximativ, 100.000 de hectare și aveau un venit de circa 670.000 de franci⁵², dar, adesea, Administrația Domeniului Coroanei oferea sprijin și unor proiecte care erau în afara teritoriului îngrijit, aceasta fiind o constantă a implicării Casei Regale, în special, în susținerea reparațiilor sau a construcțiilor noi pentru școli și biserici. Astfel, în cătunul Călărași din județul Dolj, reprezentanții regali s-au preocupat de construirea, pe lângă școală, a unui atelier de pălării de paie⁵³. De asemenea, în Balta Doamnei din județul Prahova, Casa Regală s-a preocupat, între 1883 și 1888, prin aceeași instituție, de construirea bisericii⁵⁴.

⁴⁶ Comuna are două biserici, una veche, de lemn, a doua din zidărie, cu Hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavăl, ridicată prin grija administrației Domeniului Coroanei. Mai există o școală rurală de băieți, cu un învățător plătit de stat, care se bucură de un local cu totul restaurat în 1885, de către aceeași administrație, care a înzestrat-o cu atelier de tâmplărie și strungărie, cu tot mobilierul și aparatele didactice necesare și bibliotecă. În total, s-au cheltuit 8.000 de lei pentru modernizarea ei. O sumă egală s-a cheltuit de către administrația regală în 1890, pentru înființarea unei școli rurale de fete. (George Ioan Lahovari & C. I. Brătianu, & Grigore G. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, I-V, București 1899, p. 527, *sub voce: Borca*).

⁴⁷ În comună, sunt patru biserici; de menționat că Biserica Domnească, fondată în 1641 de Matei Basarab, a fost restaurată prin grija administrației Domeniului Coroanei. (*Ibidem*, p. 508-509, *sub voce: Gherghița*).

⁴⁸ Dintre cele două biserici ale comunei, una a fost reparată și zugrăvită în 1885 din inițiativa administrației Domeniului Coroanei. (*Ibidem*, V, București 1899, p. 299, *sub voce: Rușetul/Rușetul-Mărgineni*).

⁴⁹ Pentru exploatarea moșiei, de când aceasta face parte din Domeniul Coroanei, s-a construit o linie ferată îngustă, de 20 de kilometri. Există o biserică de lemn, restaurată în 1889 de către Domeniul Coroanei. (*Ibidem*, p. 304, *sub voce: Sabașa*).

⁵⁰ Are două biserici, dintre care cea cu hramul Sfântu Nicolae, clădită în 1852, a fost restaurată radical în 1885 de Administrația Domeniului, care a înzestrat-o cu odăjdii și toate cele necesare serviciului divin. Mai întâlnim și o școală rurală mixtă, cu învățătorul plătit de stat, dotată cu atelier, sală de gimnastică, ateneanțe, mobilier, bibliotecă, prin grija Coroanei. (*Ibidem*, III, București 1899, p. 344, *sub voce: Fărcașa*).

⁵¹ Localul școlii a fost construit cu cheltuiala Domeniului Coroanei. (*Ibidem*, V, București 1899, p. 370, *sub voce: Segarcea*).

⁵² Carol I. *op. cit.*, p. 305.

⁵³ G. I. Lahovari *et alii*, *op. cit.*, II, București 1899, p. 233, *sub voce: Călărași*.

⁵⁴ Biserica din Balta Doamnei are următoarea inscripție: "Acest sfânt și Dumnezeuesc locaș, prin îndemnul și ajutorul tuturor locuitorilor comunei, s-a început din temelie, la anul 1883, Iulie 1, în zilele Prea S. Mitropolit Primat al României Calinic și ale Majestaței Sale Regelui Carol I, Reginei Elisabeta, proprietar al Domeniului Coroanei Gherghița, care prin d. Administrator Ioan Kalinderu a ajutat mult la lucrarea acestui sfânt locaș, precum asemenea și cu ajutorul d-lui I. Macedon, arendașul moșiei Gherghița, și s-a terminat în anul 1888, Martie 10, în zilele Prea S.S. Mitropolitului Iosif Primatul României, de Arhitect Calistrat monacul din mănăstirea Caldarușani și de subsemnatul zugrav Costache Popescu din Mizil". (*Ibidem*, p. 227-228, *sub voce: Balta-Doamnei*).

Chiar dacă a susținut un discurs favorabil în Cameră, T. Maiorescu a rămas un observator atent al vieții politice, apreciind că: “Dotația Coroanei a împins agitația la culme. Eu, firește, am vorbit la Cameră pentru și am fost îmbrățișat și sărutat de Brătianu, fiindcă (cum a zis el) aș fi salvat chestiunea, dar oportun n-a fost proiectul acesta. Studenții universitari s-au unit cu lucrătorii, din toate părțile se ațâță, zi cu zi, oră cu oră. Dacă mă voi fi înșelat în această amirosire a revoltei sau dacă va fi reprimată energic (în orice caz, la asta ar curge sânge), ar putea avea ființă atunci tratativele noastre ministeriale cu Brătianu și cu regele”⁵⁵.

După vot, tensiunile se dezamorsează treptat, chiar dacă în data de 7/19 iunie 1884 se mai produc câteva agitații printre studenții antrenați de opoziție. “ziarele opoziției sunt foc și pară împotriva legii”, iar Carol crede că nu lipsesc agitațiile rusești⁵⁶, așa cum îi detaliază și tatălui său⁵⁷.

Pe de altă parte, este mulțumit că I. C. Brătianu a condus abil extrem de “delicata chestiune a Domeniilor Coroanei sprijinit cu căldură de Sturdza și de ministrul de finanțe [Dimitrie] Lecca”⁵⁸.

Astfel, pe 8/20 iunie, când regele merge în Cameră pentru a rosti discursul de încheiere al sesiunii Adunării Constituante, se fac câteva arestări în rândul protestatarilor din Piața Teatrului⁵⁹, iar, într-un final, Carol este primit cu simpatie în Parlament, iar așa cum singur nota “[...] când am vorbit despre Domeniile Coroanei, întreaga Adunare m-a aclamat. În strigăte de «să trăiască» am părăsit sala”⁶⁰, iar ideea este întărită și în cele scrise tatălui său: “În sala de ședință a Camerelor la apariția mea domnea un adevărat entuziasm ce a atins punctul culminant la cuvintele mele din mesajul Tronului anume la pasajul unde am vorbit despre Domeniile Coroanei «Palatul meu este casa națiunii etc.» A durat ceva timp până am putut să citesc mai departe. În urale tunătoare, ce au continuat până în stradă, am părăsit sala [...]. Camerele au votat și două milioane pentru amenajarea Palatului care acum poate fi foarte decent.”⁶¹

Doar agitațiile interesate ale presei de opoziție se mai prelungesc: “Ziarul «România» este infam în problema Domeniilor Coroanei, conservatorii vor să anuleze votul”⁶². Coroborat cu votarea unui mare buget, de aproape două milioane de lei pentru construcțiile de la Palat⁶³, legea din 5/17 iunie 1884, încheia astfel actele fundamentale pentru consolidarea tânărului regat.

⁵⁵ T. Maiorescu, *Însemnări zilnice* cit., p. 301.

⁵⁶ Carol I, *op. cit.*, p. 305.

⁵⁷ “Îmi pare foarte rău că *Indep[endence] Roum[aine]* rus[ească] ajunge mereu în țara voastră [Germania] și astfel ar putea să slăbească buna impresie pe care votul aproape în unanimitate al Camerelor trebuie că a făcut-o în toată Europa. Fiecare rând, fiecare cuvânt este o minciună sau o perfidie cu această foaie murdară condusă de un trio care în orice țară ar fi la închisoare pentru procedee infame. Trebuie încă o dată să menționez că toate veștile de la Curte sunt categoric false și se sprijină pe născociri, la fel ca și știrile despre măsurile poliției, demonstrațiile de aici și din provincie. Chiar și dezbaterile Camerei sunt falsificate.” (S. Cristescu, *op. cit.*, p. 184, doc. 90.)

⁵⁸ *Ibidem*, p. 183, doc. 90.

⁵⁹ Carol I, *op. cit.*, p. 306.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ S. Cristescu, *op. cit.*, p. 184-185, doc. 90.

⁶² Carol I, *op. cit.*, p. 308.

⁶³ *Ibidem*, p. 304.

În concluzie, se observă că, după proclamarea Regatului și încoronare, grija politică pentru Casa Regală nu a încetat, dimpotrivă. Existau situații chiar în jurul României, ca, de exemplu, în Bulgaria și în Serbia, unde suveranii au avut mari probleme să își mențină tronul și să asigure o viață politică stabilă statelor lor. Oamenii politici români au reușit să consolideze poziția Regatului, printr-o serie de legi și hotărâri oportune. Așadar, întărirea statutului de regat al României s-a realizat, mai întâi, printr-o serie de măsuri cu valoare simbolică, și anume: introducerea medaliei *Coroana României*, adoptarea, în actele diplomatice, a apelativului *Votre Majesté* pentru regele Carol, introducerea denumirii oficiale de Regatul României în Constituția revizuită în 1884, schimbarea stemei, prin apariția coroanei regale de oțel deasupra pavilionului, emiterea unei noi monede de 5 lei, cu menționarea titlului regal și cu gravarea noii steme a țării.

Legea Domeniului Coroanei, adoptată în 1884, consolidează poziția financiară a Casei Regale, dar aduce și o mărire a prestigiului ei internațional, accentuând poziția de egal între celelalte regate de pe continent. Deși a fost votată într-o atmosferă destul de tensionată, în timp s-a observat că administrația domeniului s-a implicat în amenajarea pădurilor, în exploatarea lor rațională, în restaurarea unor biserici vechi, a localurilor unor școli sau, mai mult, în construirea unor noi, în dotarea lor, că adesea a acționat și în alte teritorii decât cele pe care le avea în grijă, dacă existau solicitări. Astfel, s-a creat o adevărată instituție, care și-a dovedit eficiența în consolidarea monarhiei și fiind, în același timp, un model social-cultural în societate⁶⁴.

Pe de altă parte, reglarea succesiunii în maniera în care s-a stabilit prin schimbul de scrisori între principii de Hohenzollern, în 1880, s-a desăvârșit în anii 1889-1890, prin stabilirea în țară a prințului moștenitor, Ferdinand, și prin punerea la punct a căsătoriei sale cu Maria de Edinburgh. Se puneau, în felul acesta, bazele apariției unei dinastii naționale, ilustre, stabile, în discordanță cu situația politică din jurul granițelor românești. Întărirea Regatului a avut consecințe benefice în anii care au urmat, România fiind recunoscută ca un pol de stabilitate și chiar de putere în sud-estul Europei și cunoscând o dezvoltare ritmică pe plan intern.

The Significance of the Foundation of the Crown Domains for the Consolidation of the Romanian Kingdom (abstract)

After the proclamation of the Kingdom of Romania and the crowning of King Carol I, the political concerns did not cease for the Royal House, but on the contrary. It was even in the proximity of Romania, in Bulgaria and Serbia, for instance, where the monarchs had great difficulties in preserving their throne and ensuring political stability to their states. The Romanian politicians managed to consolidate the position of the Kingdom by a series of laws and opportune decisions. Therefore, the strengthening of the position of Romania as a Kingdom was made first by adopting measures with a symbolical value such as: the establishing of the *Romanian Crown* medal, the adoption of the appellation of *Votre*

⁶⁴ Dinică Ciobotea & Ion Zărzăre. *Istoria Domeniului Coroanei de la Segarcea-Dolj*, Craiova 2011, p. 11.

Majesté for King Carol in diplomatic documents, the establishing of the official name of Kingdom of Romania in the revised Constitution of 1884, the changing of the coat-of-arms by means of a royal crown made of steel above the flag, the new coin of 5 lei, in which the royal title is mentioned and the new coat-of-arms is engraved.

Adopted in 1884, the Law of the Crown Estate consolidates the financial position of the Royal House, but also enhances its international prestige, emphasizing the equality position among the other kingdoms in Europe. Although it was voted in an atmosphere full of tension, one could note that the administration of the estate got involved in forest planning, in the rational exploitation of the forests, in restoring some old churches and schools, or moreover in building new ones, in equipping them, often acting in other territories that were not under their care.